

Research Articles

**ФАКТОРНА СТРУКТУРА И ДИФЕРЕНЦИАЛНИ ОСОБЕНОСТИ НА
ЕСТЕТИЧЕСКИТЕ ПРЕДПОЧИТАНИЯ**

Factorial Structure and Differential Features of Aesthetic Preferences

Биляна Йорданова (Bilyana Yordanova)*^a, Людмил Кръстев (Lyudmil Krastev)^a

[a] Катедра Психология, ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград, България (Department of Psychology, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad, Bulgaria).

Резюме

Факторният анализ установи структурата на естетическите предпочитания и идентифицира три фактора, обясняващи 48,09% от общата вариация (KMO = 0,761, Bartlett's Test $p < 0,001$). При първи фактор, естетическа оценка, се наблюдават различия по пол ($t(218) = 2,753$, $p = 0,006$), образование ($t(218) = 4,309$, $p < 0,001$), професия ($F(2,218) = 3,916$, $p = 0,021$). При втория фактор, естетическа активност, различия се установиха за възраст ($F(2,212) = 4,427$, $p = 0,013$) и образование ($t(217) = 2,626$, $p = 0,009$). При третия фактор, естетически потенциал, индивидуални различия се установяват по отношение на пола ($t(218) = 3,884$, $p < 0,001$) и професията ($F(2,214) = 3,628$, $p = 0,028$).

Ключови думи: естетически предпочитания, факторна структура, индивидуални различия

Abstract

Factor analysis established the structure of aesthetic preferences and identified three factors explaining 48.09% of the total variance (KMO = 0,761, Bartlett's Test $p < 0,001$). At the first factor, aesthetic assessment, differences according gender ($t(218) = 2,753$, $p = 0,006$), education ($t(218) = 4,309$, $p < 0,001$), and occupation ($F(2,218) = 3,916$, $p = 0,021$) were observed. At the second factor, aesthetic activity, differences were found according age ($F(2,212) = 4,427$, $p = 0,013$) and education ($t(217) = 2,626$, $p = 0,009$). At the third factor, aesthetic potential, individual differences were established in terms of gender ($t(218) = 3,884$, $p < 0,001$) and occupation ($F(2,214) = 3,628$, $p = 0,028$).

Keywords: aesthetic preferences, factorial structure, individual differences

Psychological Thought, 2018, Vol. 11(2), 112–121, doi:10.5964/psyct.v11i2.300

Received: 2018-07-23. Accepted: 2018-08-20. Published (VoR): 2018-10-31.

Handling Editors: Marius Drugas, University of Oradea, Oradea, Romania; Stanislava Stoyanova, Department of Psychology, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad, Bulgaria

*Corresponding author at: South-West University “Neofit Rilski”, 66, Ivan Mihailov Street, 2700 Blagoevgrad, Bulgaria. E-mail: bilqna_yordanova@abv.bg

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Въпросът защо някои визуални стимули ни харесват, а други не, подтиква изследователите от различни области да търсят неговия отговор както в миналите емоционални преживявания на личността, така и в разкриване на особеностите на естетическите предпочитания в контекста на индивидуалните различия и социален опит. Трайното присъствие на естетиката във филогенезиса предполага, че връзката ѝ с човечеството е стабилна, а не просто резултат от случайни комбинации и въздействия, където разбирането на психологическите детерминанти на естетическите предпочитания разкрива редица особености както

за отделния индивид, така и за цялото общество. Знаейки какви форми и цветове резонират с различните личностни черти, може да се популяризира изкуството в общността, да се вдъхновят конкретни идеи и да се обърне внимание на отделни представители в дадена социална група. Същността на индивидуалните естетически предпочитания може да се разглежда като концепция за създаване на обща среда, която да се хареса на всички хора, а не да предоставя удоволствие и комфорт на отделни представители и да причинява неприязън и негативен ефект на всички останали.

В светлината на поставените въпроси не е изненадващо, че в по-голямата част на миналия век изследователите проучват връзката между отделни личностни качества и специфични естетически предпочитания (Child 1965; Eysenck & Castle, 1970). Много учени развиват основните възгледи за естетическия избор, особено по отношение на изобразителното представяне и подчертават влиянието на смисъла като главен определящ фактор за естетическите предпочитания на личността (Juhasz & Paxson, 1978; Roubertoux, Carlier, & Chaguiboff, 1971). Произведенията на изкуството са съставени от символи, които се отнасят до субективния свят, който изграждаме в реалния живот. Затова разбирането на изкуството и неговите естетически принципи изисква индивидуално тълкуване на неговата символика (Rosenbluh, Owen, & Pohler, 1972; Tobacyk, Bailey, & Myers, 1979).

Такова тълкуване до голяма степен зависи от това, което е познато и обичайно в съществуващата културна среда и от концептуалните и семантични правила, които се използват в процеса на интерпретация на художествения продукт, който съдържа изображения – еталони на света от човешкия опит. По-новите разработки посветени на тази тема се фокусират върху личността и предпочитанията ѝ между различните стилове на живописата (Furnham & Avison, 1997) психологическия контекст и художественото намерение, за разкриване на изобразеното значение (Furnham & Bunyan, 1988; Zuckerman, Ulrich, & McLaughlin, 1993). Установява се, че естетическите предпочитания са свързани с различни личностни черти като екстраверсия (Furnham & Chamorro-Premuzic, 2004), невротизъм (Furnham & Walker, 2001b), възраст и образование (McManus & Furnham, 2006), акцентуации на характера (Rawlings, 2000), саморегулация и поведенчески контрол (Rawlings & Bastian, 2002), консерватизъм (Furnham & Walker, 2001a), интелигентност (Chamorro-Premuzic & Furnham, 2004), академични постижения (McManus, 2006), както и други индивидуални характеристики като пол (Rawlings, 2003) и конформизъм (Feist & Brady, 2004).

Метод и процедура на изследване

Цел и хипотеза на изследването

Настоящото изследване е насочено към определяне на факторната структура на естетическите предпочитания по отношение на многоцветни стимули и установяване на някои диференциални особености.

Предполагаме, че съществуват специфични структурни компоненти на естетическите предпочитания към многоцветни визуални стимули и вероятно ще са налице определени диференциални особености.

Инструментарий

Някои изследователи използват реални произведения, като рисунки, фотографии и скулптури, за проучване на естетическите предпочитания. Въпреки това, Lacey et al. (2011) доказват, че художествените

образи активират определени мозъчни зони, за разлика от нехудожествените, които не се повлияват от артистичното изпълнение. Тези констатации са в съответствие с теоретичните ограничения, според които визуалното изкуство включва активиране на системата за възнаграждане, на база неговата хедонистична стойност и художествен статут, което може да повлияе психичната дейност. При положение, че стимулите са истински произведения на изкуството, е много вероятно да се наблюдават съпътстващи психически ефекти, причинени от характеристиките на творбата, а това неизбежно повлиява оценките за предпочитания на цветовете стимули. За да се предотврати този феномен, в настоящото изследване са използвани 15 компютърно генерирани многоцветни квадрата, които напълно отговарят на целите на изследването, свързани с многоцветни стимули. Всеки квадрат се състои от 25 (5x5) произволно избрани цветни под-квадрата. По този начин се избягва ефекта от художественото изпълнение и неговото влияние се свежда до минимум.

Процедура и изследвани лица

Приложен е набор от антонимни двойки прилагателни, който е конструиран специално за изучаване на същността и специфичните особености на естетическите предпочитания. Като основен метод е използван семантичния диференциал. Според [Aleksandrova \(2011\)](#) изследванията реализирани чрез семантичния диференциал дават съгласувани резултати и в повечето случаи се обособяват три фактора – оценка, сила и активност. Тази структура създава общо универсално семантично пространство, в което може да се ранжира и да се опише разнообразието от субективни отношения на човека към различни страни на околната действителност ([Aleksandrova, 2011](#)). Процедурата включва двойки противоположни по смисъл прилагателни, които се оценяват по седем-степенна скала. По време на опитите, многоцветните стимули се показват за известно време, след което изследваните лица дават оценка за всеки един стимул, като избират стойност от скалата за всяка двойка прилагателни. Получените данни от всички участници се подлагат на факторен анализ, чрез който се извличат основните фактори. Извлечените фактори показват относителната тежест на отделните компоненти и могат да се използват за интерпретация на благоприятните или неблагоприятни предпочитания, свързани с общата субективна оценка на естетическите параметри.

Изследваните лица са общо 218, от които мъже ($N = 102$) и жени ($N = 116$), на възраст от 19 до 65 години, разделени в три възрастови групи: от 19 до 33 ($N = 82$), от 34 до 53 ($N = 71$) и от 54 до 65 ($N = 65$). По отношение на образованието изследваните лица се разделят в две групи: с висше ($N = 122$) и със средно ($N = 96$). В контекста на професията изследваните лица са разделени в три групи: арт сфера ($N = 69$), бизнес сфера ($N = 75$) социална сфера ($N = 74$).

Резултати

Ключовите моменти и основните предизвикателства за нас бяха неограничената и силно субективна природа на естетическите предпочитания по отношение на компютърно генерирани визуални стимули и тяхната естетическата стойност за човека. За да се направи точна естетическа оценка на визуалните стимули, те бяха подбрани и оценени въз основа на естетически принципи, които съществуват в различни области на човешкото познание.

В Таблица 1 са представени резултатите от факторния анализ проведен по метода на главните компоненти (Varimax rotation), където са обособени три фактора, обясняващи 48,09% от общата вариация (КМО = 0,761, Bartlett's Test $p < 0,001$).

Таблица 1

Тегла на променливите по фактори след ротацията на факторните оси

Двойки антонимни прилагателни	I фактор	II Фактор	III фактор
Естетическа оценка			
красиво – грозно	0,791	0,081	0,113
грациозно – непохватно	0,778	0,059	0,206
хармонично – дисхармонично	0,759	0,243	0,038
прекрасно – вулгарно	0,726	0,176	0,012
приятно – неприятно	0,713	0,186	0,041
изтънчено – кичозно	0,694	-0,034	0,166
уместно – неуместно	0,678	0,218	0,087
добро – лошо	0,646	0,262	-0,099
стабилно – нестабилно	0,632	0,165	0,245
позитивно – негативно	0,608	0,236	0,206
ясно – неясно	0,583	0,227	-0,018
чисто – мръсно	0,554	0,273	0,192
вярно – грешно	0,522	0,286	0,098
Естетическа активност			
пасивно – активно	0,128	0,761	-0,057
статично – динамично	0,016	0,729	0,129
демонстративно – прикрито	0,294	0,642	0,129
шумно – тихо	-0,129	0,613	0,264
спокойно – нервно	0,264	0,574	0,289
радостно – тъжно	0,085	0,572	0,262
успешно – неуспешно	0,033	0,563	0,218
натруфено – семпло	0,186	0,526	-0,106
ново – обичайно	0,272	0,519	0,231
светло – тъмно	0,247	0,486	0,148
Естетически потенциал			
силно – слабо	0,184	0,062	0,709
въздействащо – индиферентно	0,192	-0,097	0,683
меко – твърдо	0,176	0,192	0,641
грубо – нежно	0,218	0,164	0,639
крещящо – приглушено	-0,190	0,192	0,624
наситено – олекотено	0,234	0,258	0,592
банално – крайно	0,136	0,223	0,564

Първият извлечен фактор обяснява 21,71% от вариацията. Този фактор е с най-голямо тегло и може да се определи като първи структурен компонент – естетическа оценка. Вторият фактор обяснява 14,75% от вариацията и може да бъде наречен естетическа активност. Третият извлечен фактор обяснява 11,63% от вариацията и представлява третия структурен компонент на естетическите предпочитания, а именно естетически потенциал. Айтемите от всички фактори имат приемлива дискриминативна мощност, защото много добре диференцират лицата с нисък бал, от тези с висок бал по отделните скали ($p < 0,005$).

Особеностите на структурните компоненти на естетическите предпочитания по отношение на пола, показани в Таблица 2 дават основание да се заключи, че естетическата оценка е по-изразена при мъжете, за разлика от тази при жените, където мъжете показват значимо по-високи стойности по този фактор. Също така е видно, че няма значими различия между мъжете и жените по отношение на компонента естетическа активност. Средните стойностите, които се наблюдават и при двата пола са близки помежду си и не се установяват значими разлики. Естетическият потенциал се характеризира със статистически различия, където жените по-често демонстрират високи стойности по фактора, за разлика от мъжете.

Таблица 2

Резултати от *t*-критерия за сравнение на средните стойности на мъжете и жените по извлечените фактори

Пол	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>df</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Естетическа оценка				218	2,753	0,006
мъже	102	1,82	3,24			
жени	116	0,79	2,08			
Естетическа активност				217	0,748	0,455
мъже	101	2,03	5,07			
жени	116	2,56	5,35			
Естетически потенциал				218	3,884	< 0,001
мъже	101	1,28	4,76			
жени	116	3,93	5,29			

В Таблица 3 са представени резултатите във възрастово отношение, където при факторния компонент естетическа оценка не се установяват значими различия. При следващия структурен компонент – естетическа активност са налице възрастови различия, според които лицата на възраст от 19 до 33 години в най-висока степен проявяват благоприятно отношение по този фактор ($P_{LSD} = 0,002$), за разлика от лицата на възраст от 34 до 53 години ($P_{LSD} = 0,005$) и тези от 54 до 63 години ($P_{LSD} = 0,003$), които в най-ниска степен демонстрират одобрение по този компонент. По отношение на естетическия потенциал не се установяват статистически значими различия между изследваните лица.

По отношение на образованието се наблюдават различия между компонентите на естетическите предпочитания, показани в Таблица 4, които ни дават основание да твърдим, че естетическата оценка е значимо по-присъща за лицата с висше образование, за разлика от тези със средно, които в по-ниска степен демонстрират одобрение по този компонент. Противно на това, значимо по-благоприятни са нагласите на лицата със средно образование, в контекста на естетическата активност, за разлика от тези с висше, които в по-ниска степен са оценили този компонент. Не се наблюдават статистически значими различия в контекста на образованието по компонента естетически потенциал.

Таблица 3

Резултати от дисперсионния анализ за сравнение между възрастовите групи по извлечените фактори

Възраст	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>df</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Естетическа оценка				2,215	0,368	0,693
от 19 до 33	82	2,38	5,01			
от 34 до 53	71	2,74	4,83			
от 54 до 65	65	3,25	5,29			
Естетическа активност				2,212	4,427	0,013
от 19 до 33	80	4,53	5,62			
от 34 до 53	71	2,86	4,75			
от 54 до 65	64	1,29	3,88			
Естетически потенциал				2,214	1,208	0,301
от 19 до 33	82	3,07	4,86			
от 34 до 53	70	2,94	4,73			
от 54 до 65	65	2,72	3,26			

Таблица 4

Резултати от *t*-критерия за сравнение на средните стойности на лицата с висше и средно образование по извлечените фактори

Образование	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>df</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Естетическа оценка				218	4,309	< 0,001
висше	122	3,34	5,24			
средно	96	0,76	3,58			
Естетическа активност				217	2,626	0,009
висше	121	2,03	3,27			
средно	96	3,56	4,91			
Естетически потенциал				218	0,503	0,615
висше	122	1,38	3,26			
средно	96	1,63	3,91			

При резултатите от дисперсионния анализ за сравнение между групите с различна сфера на професионална реализация показани в Таблица 5, става ясно, че по отношение на компонента естетическа оценка тя е най-висока при лицата работещи в арт средите ($P_{LSD} = 0,001$), за разлика от работещите в социалната сфера ($P_{LSD} = 0,004$) и лицата заети в частния сектор ($P_{LSD} = 0,005$).

Също така от Таблица 5 се вижда, че няма значими статистически значими различия по отношение на компонента естетическа активност. Професионалното поприще обаче е предпоставка за различия, касаещи оценката на естетическия потенциал, където лицата работещи в арт средите в по-висока степен демонстрират благоприятни нагласи ($P_{LSD} = 0,003$), за разлика от лицата в социалната сфера ($P_{LSD} = 0,004$) и тези работещи в бизнес сектора ($P_{LSD} = 0,006$).

Таблица 5

Резултати от дисперсионния анализ за сравнение между групи с различна сфера на професионална реализация по извлечените фактори

Професия	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>df</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Естетическа оценка				2,218	3,916	0,021
арт сфера	69	4,26	5,24			
бизнес сфера	75	1,08	3,58			
социална сфера	74	2,72	4,37			
Естетическа активност				2,213	1,187	0,307
арт сфера	67	2,83	3,87			
бизнес сфера	75	3,61	4,91			
социална сфера	74	3,04	4,42			
Естетически потенциал				2,214	3,628	0,028
арт сфера	69	4,08	5,26			
бизнес сфера	74	0,73	3,91			
социална сфера	74	2,98	4,76			

Обсъждане

Анализът и обсъждането на получените резултати от проведеното изследване потвърждават хипотезата, заложена в настоящето проучване. Установява се, че чрез прилагане на семантичен диференциал се разкриха структурните компоненти в естетическите предпочитания на личността към многоцветни стимули. Доказа се наличието на специфична структура и съдържание в компонентите на естетическите предпочитания, чрез три фактора, чиято интерпретация представя различни измерения по отношение на: 1) неговата естетическа оценка – наличие на когнитивни измерения; 2) естетическа активност – изграждане на динамични отношения; и 3) естетически потенциал – наличие на силова компонента.

Установиха се ясно изразени индивидуални различия по структурните компоненти в зависимост от пола, подобно на изследване включващо поредица от шест експеримента на [Cunningham and Macrae \(2011\)](#), според които потребителският избор за детски стоки е доминиран от конкретни цветове, приети в общественото съзнание за присъщи на даден пол и по този начин цветовете асоциират автоматично активират стереотипни полови предпочитания в зряла възраст. Тези констатации доказват, че различните полови стереотипи насърчават подобен начин на мислене и че естетическите предпочитания за цвят са подчинени на общественото схващане за преобладаваща феминеност или маскуленост на отделните цветове.

По отношение на възрастта напълно очаквано се установиха значими различия в естетическите предпочитания, защото по-рано [Dittmar \(2001\)](#) доказват, че цветовете преференции се променят през различни периоди от живота на възрастните. В получените резултати се съобщава, че тези промени изглеждат като противоположни на наложената тенденция в изследванията на детските цветове предпочитания. При възрастните подобни изменения вероятно могат да бъдат приписани на някои дегенеративните промени във функционирането на зрението свързани с остаряването.

В зависимост от образователната степен бяха констатирани значими различия, подобно на други изследвания. Установено е, че цветовете предпочитания са свързани в значителна степен с нивото на

образованието и се изтъква предположението, че образователната степен обвързва индивидуалния избор, включително естетическите предпочитания (Bakker, Voordt, Vink, Boon, & Bazley, 2015). Цветовите асоциации се формират в процеса на учене и по този начин се изграждат асоциации, които в последствие трудно се поддават на изменение. По-здрави и силно изградените асоциации са устойчиви в продължение на дълъг период от време, а слабите асоциации никога не стават силни поради ограничения опит с определени цветове. Следователно цветовите асоциации и последващите естетически предпочитания могат да се развият с течение на времето въз основа на натрупания опит.

По отношение на професионалната сфера също се разкриха значими различия. Резултатите кореспондират с изследването на Bakker et al. (2015), където се доказва, че цветовите предпочитания на изследвани лица от различни професии показват значителни разлики в зависимост от сферата на дейност. Вероятно професионалната ориентация провокира личността да насочи вниманието си към различни цветове в зависимост от техните характеристики. Проучванията на посочените автори доказват относително малкия брой на изследваните лица, които нямат точно определени естетически предпочитания.

Заклучение

Докато естетиката може да бъде интерпретирана като наука, която разглежда въпроса за това, кое е красиво, то много по-трудно може да се формулира същността и структурата на естетическите предпочитания на личността. За да се разбере по какъв начин може да се постигне високо ниво на естетическо качество във всекидневието, има нужда от формално или математическо обяснение на естетическите предпочитания в заобикалящия ни свят. Практическата стойност на нашето изследване се състои не само в установяване на диференциалните особености на естетическите предпочитания и тяхната субективна природа, което в действителност означава, че един и същ обект може да бъде високо оценен от някои, но не и от други. Вкусът и предпочитанията на отделната личност, в зависимост от възрастта, пола, образованието и професионалната дейност на практика определят рейтинга на естетическите стимули. В реалната действителност това се изразява в естетическите оценки на зрителя, които са свързани с изказвания включващи изразите: „изглежда добре“, „привлича внимание“, „сложна композиция“, „интересна комбинация на цветовете“ и т.н.

Формирането на естетически критерии у личността може да бъде нестабилно и със сигурност включва повече от това, което е генетично кодирано по време на милионите години еволюция. Всеки човек е носител на определено естетическо познание, което му помага да разбере вътрешните значения, културните последици, емоционалния резонанс, социалната стойност, личното отношение и нагласи, тъй като всички тези фактори са динамични и естетическите предпочитания на човека могат да се променят с течение на времето и да преминават отвъд контекста. Именно затова установяването на факторната структура на естетическите предпочитания има важно значение не само за естетиката и психологията, но и за всички свързани с тях области на практическо приложение: маркетинг, търговия, реклама и т.н.

Индивидуалните предпочитания и личният естетически вкус, като важни психологически променливи, са едни от най-възбуждащите предизвикателства за изследване както на диференциалните особености, така и на естетическите предпочитания на личността.

Финансиране

Авторите не са получили финансиране, което да докладват.

Конфликт на интереси

Авторите декларират, че не съществува конфликт на интереси.

Благодарности

Авторите не са получили подкрепа, която да докладват.

Литература

- Aleksandrova, N. (2011). *Psihologija: Uchebnik za studentite – bakalavarska stepen ot Mezdunarodnoto Visshe Biznes Uchilishte – Botevgrad* [Psychology: A textbook for bachelor students at International Business School – Botevgrad]. Sofia, Bulgaria: Petko Venedikov.
- Bakker, I., Voordt, T., Vink, P., Boon, J., & Bazley, C. (2015). Color preferences for different topics in connection to personal characteristics. *Color Research and Application*, 40(1), 62-71. doi:10.1002/col.21845
- Chamorro-Premuzic, T., & Furnham, A. (2004). Art judgment: A measure related to both personality and intelligence? *Cognition and Personality*, 24(1), 3-24. doi:10.2190/U4LW-TH9X-80M3-NJ54
- Child, I. L. (1965). Personality correlates of esthetic judgment in college students. *Journal of Personality*, 33(3), 476-511. doi:10.1111/j.1467-6494.1965.tb01399.x
- Cunningham, S. J., & Macrae, C. N. (2011). The colour of gender stereotyping. *British Journal of Psychology*, 102(3), 598-614. doi:10.1111/j.2044-8295.2011.02023.x
- Dittmar, M. (2001). Changing color preferences with ageing: A comparative study on younger and older native Germans aged 19–90 years. *Gerontology*, 47(4), 219-226. doi:10.1159/000052802
- Eysenck, H. J., & Castle, M. (1970). Training in art as a factor in the determination of preference judgments for polygons. *British Journal of Psychology*, 61(1), 65-81. doi:10.1111/j.2044-8295.1970.tb02802.x
- Feist, G., & Brady, T. (2004). Openness to experience, non-conformity, and the preference for abstract art. *Empirical Studies of the Arts*, 22(1), 77-89. doi:10.2190/Y7CA-TBY6-V7LR-76GK
- Furnham, A., & Avison, M. (1997). Personality and preference for surreal paintings. *Personality and Individual Differences*, 23(6), 923-935. doi:10.1016/S0191-8869(97)00131-1
- Furnham, A., & Bunyan, M. (1988). Personality and art preferences. *European Journal of Personality*, 2(1), 67-74. doi:10.1002/per.2410020106
- Furnham, A., & Chamorro-Premuzic, T. (2004). Personality, intelligence, and art. *Personality and Individual Differences*, 36(3), 705-715. doi:10.1016/S0191-8869(03)00128-4

- Furnham, A., & Walker, J. (2001a). The influence of personality traits, previous experience of art, and demographic variables on artistic preference. *Personality and Individual Differences*, 31(6), 997-1017. doi:10.1016/S0191-8869(00)00202-6
- Furnham, A., & Walker, J. (2001b). Personality and judgment of abstract, pop art, and representational paintings. *European Journal of Personality*, 15(1), 57-72. doi:10.1002/per.340
- Juhasz, J. B., & Paxson, L. (1978). Personality and preference for painting style. *Perceptual and Motor Skills*, 46(2), 347-349. doi:10.2466/pms.1978.46.2.347
- Lacey, S., Hagtveldt, H., Patrick, V. M., Anderson, A., Silla, R., Deshpande, G., . . . Sathian, K. (2011). Art for reward's sake: Visual art recruits the ventral striatum. *NeuroImage*, 55(1), 420-433. doi:10.1016/j.neuroimage.2010.11.027
- McManus, I. (2006). Measuring the culture of C. P. Snow's two cultures. *Empirical Studies of the Arts*, 24(2), 219-227. doi:10.2190/5NM6-FV42-X38A-F3VP
- McManus, I. C., & Furnham, A. (2006). Aesthetic activities and aesthetic attitudes: Influences of education, background and personality on interest and involvement in the arts. *British Journal of Psychology*, 97(4), 555-587. doi:10.1348/000712606X101088
- Rawlings, D. (2000). The interaction of openness to experience and schizotypy in predicting preference for abstract and violent paintings. *Empirical Studies of the Arts*, 18(1), 69-91. doi:10.2190/71CT-AA49-XRMG-C842
- Rawlings, D. (2003). Personality correlates of liking for 'unpleasant' paintings and photographs. *Personality and Individual Differences*, 34(3), 395-410. doi:10.1016/S0191-8869(02)00062-4
- Rawlings, D., & Bastian, B. (2002). Painting preference and personality, with particular reference to Gray's behavioral inhibition and behavioral approach systems. *Empirical Studies of the Arts*, 20(2), 177-193. doi:10.2190/73UQ-50QU-UATW-RY5E
- Rosenbluh, E. S., Owen, G. B., & Pohler, M. J. (1972). Art preference and personality. *British Journal of Psychology*, 63(3), 441-443. doi:10.1111/j.2044-8295.1972.tb01293.x
- Roubertoux, P., Carlier, M., & Chaguiboff, J. (1971). Preference for non-objective art: Personal and psychological determiners. *British Journal of Psychology*, 62(1), 105-110. doi:10.1111/j.2044-8295.1971.tb02017.x
- Tobacyk, J., Bailey, L., & Myers, H. (1979). Preference for paintings and personality traits. *Psychological Reports*, 45(3), 787-793. doi:10.2466/pr0.1979.45.3.787
- Zuckerman, M., Ulrich, R., & McLaughlin, J. (1993). Sensation seeking and reactions to nature paintings. *Personality and Individual Differences*, 15(5), 563-576. doi:10.1016/0191-8869(93)90340-9

About the Authors

Bilyana Yordanova, PhD is an assistant professor at Department of Psychology at SWU "Neofit Rilski". Her interests are in the field of personality, emotion, aesthetics, visual cognition, motivation, consumer behavior, advertising and consumption.

Lyudmil Krastev, DSc is a professor at Department of Psychology at SWU "Neofit Rilski". His interests are in the field of individual differences in personality, economic behavior, money attitudes, economic Self-image and entrepreneurship.